اجلال ابزری بیرد

امام قاسم بیكقولف.

تاريخ انبياء

آتامز آدم عيله السلامدن پيغمبربز محمد عليه السلامگه‌چه.

١ نچی قسم.

(يدنچی طبع).

ناشری:
معارف كتبخانه‌سی.
قزانده.

«معارف» مطبعه‌سی قزانده.

КАЗАНЬ.
Электро-Типогр. „МААРИФЪ"
1918 г.

بسم الله الرحمن الرحيم

۱) آدم علیه السلام

الله تعالی بوتون عالمنی یوقدین بار ایتوب، ییر وگوکلرنی، آی، قویاش ویولدزلارنی یاراتقاچ، برنچی آتامز آدم علیه السلامنی طوفراقدین یاراتدی. آنکار عقل وجان بیردی. دنیاده‌کی هر تورلی نرسه‌لرنی بلدردی. صونکره فرشته‌لرگه، حضرت آدمگه سجده قیلورغه بویوردی. همه فرشته‌لر سجده قیلدیلار، باری ابلیس کبرلنوب، آدمگه حسد ایتوب سجده قیلمادی، سجده قیلماوی اوچون الله تعالی‌نینک رحمتیدین قورولدی. صونکره الله تعالی اوزینینک قدرتیله آدم علیه السلامنینک صول قابرغاسیدین برنچی آنامز حضرت حوانی یاراتدی. (حوا، تیرك دیمکدر).

الله تعالی حضرت آدم ایله حوانی جنتگه قویدی. جنتنینک هر نعمتیدین آشاکز، ایچکز، فقط شول آغاچدین غنه(۱) آشاماکز، دیدی.

بر وقت شیطان جنتگه کیروب، حضرت آدم ایله حوانی آلدادی. بو آغاچدین آشاسه‌کز، جنتده منکو قالورسز، دیدی.

حضرت آدم ایله حوا آشادیلار. شونینک اوچون الله تعالی آلارنی جنتدین چیقاروب ییرگه توشردی، آدم علیه السلام هندستانده‌گی سرندیب اسملی آطاوغه توشدی. حوا، مکه یانینده‌گی جده نیره‌سینه توشدی. حضرت آدم قیلغان خطاسینه بیك قایغوروب، اوکنوب توبه قیلدی. الله تعالی توبه‌سین قبول ایتوب، مکه طرفینه بارورغه بویوردی،

آدم علیه السلام مکه‌گه باروب حضرت حوا ایله کوروشدی، آندین صونک برگه عمر ایتدیلار.

---

۱) بو آغاچ اینجیر یا که یوزوم آغاچی ایدی، اهل کتاب، بغدای ایدی، دیب ده ایته‌لر.

حضرت حوا یوکلی بولوب هر قورصاقدن برسی ایر، برسی قز ایکیشەر بالا طوغدردی اول وقتدە باشقە نسللر بولماغانلقدن الله تعالی بر قورصاقدن طوغان ایر بالاغە ایکنچی قورصاقدن طوغان قزنی آلورغە بویوردی. شول رەوشلی یېر یوزندە کشیلر اورچودی؛ طورمش یوللاری اوبرەتلوب دنیادە ترکلك باشلاندی.

قابل وهابل.

آدم علیه السلام‌نڭ قابل، هابل اسملی ایکی اوغلی بار ایدی. قابل اوزی ایلە بر قورصاقدن طوغان اقلیما اسملی قزنی آلماقچی بولدی. حضرت آدم شریعتیچە بو قز قابلغە حرام بولغانلقدن، اقلیمانی هابلگە بیرمەکچی بولغاچ، قابل راضی بولمادی. آدم علیه السلام ئەیتدی: «هر ایکیڭز قربان چالڭز، قایسیڭزنڭ قربانی قبول بولسە، اقلیمانی شول آلور» دیب، (اول وقتدە قبول بولغان قربانني کوکدن اوت توشوب یاندرا ایدی) قربان چالدیلار. هابلنڭ قربانی قبول بولدی، قابل موندن کونلەب هابلنی طاش ایلە بەروب اولتردی، هم یېرگە کومدی. الله‌تعالی گەهم آتاسینەزور گناهلی بولدی. یېر یوزندە ایڭ اوّل کشی اولتروچی قابل بولدی.

حضرت آدم اوزینڭ بالالارینە هم بالالارینڭ بالالارینە پیغمبر ایدی. الله تعالی آڭا اون کاغذ کتاب بیردی. اوزینڭ بالالاریندن هم بالالارینڭ بالالاریندن یوز مڭ قدر کشینی کوروب، مڭ یل عمر ایتوب وفات بولدی. حضرت آدمدن بر یل صوڭ حضرت حوا وفات بولوب جدە شهرندە کوملدی.

٣) حضرت شیث علیه السلام.

آدم علیه السلامدن صوڭ اوغلی شیث علیه‌السلام پیغمبر بولدی، آدم علیه السلامنڭ بالالاری آراسندە شیث علیه‌السلام، ایڭ عقللیسی وکورکەم خلقلیسی ایدی. حضرت آدم آنی بارچە بالالاریندن آرتق سویە ایدی اوزی وفات بولغاندە حضرت شیثنی بارچە بالالارینە پادشاه

ایدی. و بیك كوب نەرسەلر اوگرەتدی. حضرت آدم دن صوڭ الله تعالی شیث علیه السلامنی آدم بالالارینە پیغمبر ایتدی، هم ایللی كاغذ كتاب بیردی. حضرت شیث كعبەنی طاش دن بناء قیلدی. الله تعالی گە گناهلی بولغان قابل بالالارینە قلچ ایلە صوغش آچدی. آدم اوغللاریندن ایـڭ اوّل قلچ كوتەروچی شیث علیه السلام بولدی. شیث علیه السلامنـڭ بالالاری بیك كوب بولوب، بارچە خلق آنڭ بالالاریندن طارالدی.

۳) حضرت ادریس علیه السلام.

شیث پیغمبردن صوڭ آدم علیه السلامنڭ بالالاری آراسندە پتلارغە طابنمق، كبی ناچار اشلر كوبەیدی. الله تعالی آلارنی طوغری یولغە اوندەمك اوچون، ادریس علیه السلامنی پیغمبر ایتوب یبەردی. آڭا اوتوز كاغذ كتاب یبەردی حضرت ادریس خلقنی علمغە، پادشاهلارغە، امیرلرگە، عواملارغە بولدی. حضرت ادریس كەندر آدملر اوستلرینە حیوان تیری یسیگنە قابلاب یوریلر ایكان، ادریس علیه السلام كیوم تكوب گییەرگە اوگرەتدی، هم یر یوزندە ایڭ اوّل قلم ایلە یازو یازدی. الله تعالی ادریس علیه السلامغە كوكدە بولغان علملرنی و سرلرنی بلدردی. صوڭرە اوزندە كوكگە كوتەردی.

٤) نوح علیه السلام.

حضرت نوح دن بوروڭ، آدم بالالاری آراسندە بوزوق اشلر كوبەیگان ایدی. الله تعالی آلارنی حق یولغە كوندرمك اوچون نـوح علیه السلامنی پیغمبر ایتوب یبەردی. حضرت نوح قومن طوغری یولغە كوندرمك اوچون بیك طرشدی. آلارغە كوب وعظ و نصیحتلر قیلدی. اوزینڭ اوچ اوغلی، خاتونلاری ایلـه سیكسان كشیگنە ایمانغە كیلدی. باشقەلاری ایمانغە كیلمەدیلر هم حضرت نوحغە بیك كوب جفا قیلدیلار. بیك كوب یللار ایمانغە چاقروب دە انصافقە كیلمەگاچ، آلاردن امید كیسدی، هم «ای خدایم، مین قوممنی هر تورلی یوللار بلەن حق یولغە طاینانغە اوندەدم، لـكن هیچ بر فائدە ایتمەدی. مین بو ظالملرنی هلاك ایت» دیب دعا قیلدی. الله تعالی حضـرت نوحقە كیمە یاصارغـە

بویوردی. کیمه تمام بولغاچ، حضرت نوح ایمان کیترگان کشیلرنی هم حیوانلاردن بر ایرکه‌ك، بر دشینی آلوب کیمه‌گه کردی. حضرت نوح‌نڭ یام اسملی اوغلی، ایمان کیترمه‌گان ایدی؛ اول کیمه‌گه کرمی کافرلر ایله قالدی. نوح علیه‌السلام آنی کیمه‌گه کیرورگه چاقرسه‌ده «مین طاو باشینه منوب قوتولورمن» دیب باش طارتدی. حضرت نوح «بو کون هیچ کم الله‌نڭ عذابندن طاوغه منوب گنه قوتولا آلماس» دیب نصیحت قیلوب طورغانده، طوفان چغوب یام‌نی غرق ایتدی. الله‌تعالی‌نڭ قدرتیله بوتون یر یوزن صو باصدی. نی قدر بیوك طاولارنڭ‌ده اوستینه چقدی. یر یوزنده قالغان حیوانلار هم کشیلر بارچه‌سی هلاك بولدی. آلتی آی قدر طوفان بولوب طورغاچ صولار کیمی باشلادی. حضرت نوح‌نڭ کیمه‌سی جودی اسملی طاوغه طوقتادی. حضرت نوح‌نڭ اوچ اوغلندن باشقه کشیلرنڭ همه‌سی وفات بولدیلار. دنیاده‌گی خلق حضرت نوح‌نڭ شول اوچ اوغلندن طارالدیلر. شونڭ اوچون حضرت نوح‌غه، ایکنچی آدم دیولدی، قارا کشیلر (حبش وزنجیلر) حضرت نوح‌نڭ حام اسملی اوغلندن طارالدی. فرسلر، عربلر، روم‌لار سام اسملی اوغلندن طارالدی. تورکلر، تاتارلار ماغوللار یافث اسملی اوغلندن طارالدی.

٥) هود علیه‌السلام

یمن دیارنده عاد اسملی خلق بار ایدی. آلار ضعیفلرگه ظلم ایتدیلر، پتلارغه عبادت ایتوب الله تعالی‌گه گناهلی بولدیلر. آلارنی طوغری یولغه کوندرمك اوچون الله تعالی هود علیه‌السلام‌نی پیغمبر ایتوب ییبه‌ردی. هود علیه‌السلام آلارنی حق دینگه چاقردی، کوب معجزه‌لر کورسه‌تدی، ایمانغه کیلمه‌دیلر. صوڭره چیشمه‌لرنڭ صولاری کیبدی، اوچ یل بیك قاتی آچلق بولوب حیوانلاری اولوب بتدی. بیدی یل خاتونلاری بالا طوغدرمادی. شولای بولسه‌ده بو خلق عبرت آلمادیلار. الله‌تعالی‌دن قورقمادیلار هم هود علیه‌السلام‌گه بیك آز کشی گنه اویماندی. الله تعالی بو خلقغه آچولانوب، بیك قاتی یل ایله هلاك ایتدی. حضرت

هود اوزینه ایمان کیتورگان کشیلر ایله مکه‌گه کیتوب، عمرن الله‌غه عبادت ایله اوتکاردی.

٦) صالح علیه‌السلام

صالح علیه‌السلام شام برله حجاز آراسنده بولغان حجر اسملی اورنده طوروچی ثمود خلقینه پیغمبر بولدی. ثمود خلقی‌ده عاد خلقی کبی پتلارغه سجده ایتوب طوغری یولدن چقغانلار ایدی. حضرت صالح آلارنی کوب بللار وعظ ونصیحت ایتوب ایمانغه چاقرسه‌ده، بیک آزی ایمان کیتوردیلر. آلار بر کون حضرت صالحنی اویاتلی ایتیک دیب، «سین اگر حق پیغمبر بولسه‌نك معجزه کورسه‌ت» دیدیلر. حضرت صالح علیه‌السلام «نیندی معجزه استه‌رسز» دیگاچ بر قاتی طاشنی کورسه‌توب، «شول طاش اچندن بر توه چقسون، توه چقغاچ‌ده بالا کیتورسن» دیدیلر. صالح علیه السلام دعا قلدی والله تعالی نك قدرتیله طاشدن توه چقدی. هم چغووی ایله بالا طوغدردی. مونی کورگاچ ینه‌بر آز گشی ایمان کیتوردی. حضرت صالح، «بو الله تعالی نك حرمتلی توه‌سیدر، سز موکا تیمه‌کز، رنجتمه‌کز اوزکزگه هلاك کیلور» دیدی. اما دوشمان کافرلر توه‌نی بوغازلادیلار. صوکره الله تعالی آلارنی کوکدن بیك قاتی وقورقنچلی طاوش ییبه‌روب هلاك ایتدی. صالح علیه‌السلام اوزینه ایمان کیترگان کشیلر برله مکه‌گه باروب قالغان عمرن عبادت برله شونده اوتکه‌ردی.

II

٧) ابراهیم علیه‌السلام

حضرت ابراهیم بابل یبرنده دنیاغه کیلدی. اوّل بابل‌ده طورا طورغان گلدانیلر بولدزلارغه سجده قیلالار ایدی. ابراهیم علیه‌السلام یه‌ش وقتنده اوق قومینك طوتقان دینلری باطل وبوزوق ایکانن بله ایدی. هم آلارنك بولدزلارغه عبادت ایتولرن یاراتمی، بلکه بوتون عالمنی یاراتوچی بر الوغ ذاتنك بولوون هم عبادتنك‌ده یالغز شول ذات‌غه‌غه

تیيشلی ایکانن اویلی ایدی. الله‌تعالی ابراهیم علیه السلام‌نڭ ایمانی
تمام یقین کسب ایتسون اوچون آڭا کوکده‌گی ویرده‌گی عجیب
نرسه‌لرن ومخلوقلارن کورسه‌تدی. کیچ بولوب قارانغولق قابلاغاچ ابراهیم
علیه السلام‌نڭ کوکده‌گی زور ویالتراوقلی یولدزلارغه کوزی توشوب،
«ربم شولار بولورغه کیره‌ك» دیدی. بر آزدن بو یولدزلارنڭ باتقانن کوروب،
«یوق موندی یوغالاوبته‌طورغان نه‌رسه‌لرنی مین سویمیم، آلار مینم ربم
بولورغه یارافلی توگلدر» دیدی. ایکنچی یاقدن یالتراب چقغان «آی»نی
گوردی‌ده «طوقتا، ربم اوشبو توگلمی» دیب‌ینه اویلانا باشلادی، اوزافلامی
آی تاغن کوزدن یوغالوب باندی. ابراهیم علیه السلام آندی باتوب
یوغالاطورغان وبر تورلی حالده قرارلانوب طورا آلماغان نه‌رسه‌لرنڭ
«معبود» بولورغه یاراماغانلقلارن بلوب، والله‌نی طانو یالغز آنڭ اوزینڭ
بلدرووی بلەن گنه ممکن ایکانلگن آڭلاب: «ای خدایم! اگر مین
مڭا اوز رحمتڭ بلەن توفیق، هدایت بیرمه‌سه‌ڭ، طوغری یولغه صالماسه‌ڭ
مین آداشقان وصاتاشقان بنده‌لرڭ جمله‌سندن بولاچاقمن» دیب اللهغه دعاء
ومناجات قیلدی، ایرته‌گیسن قزاروب چقغان یاقتی قویاش‌نی کوروب،
«منه بوسی ربم بولورغه کیره‌ك،» دیب خاطرله‌دی. لکن قویاش‌نڭ‌ده
کوزدن یوغالغانن کوردی. صوڭره قومی یانینه باروب: «مین
سزنڭ الله‌تعالی‌گه شریك قیلوب یورگان نه‌رسه‌لر کزدن بیزگوچی‌من.
یرده‌گی وکوکده‌گی نه‌رسه‌لر هر قایوسی یوقدن بار بولوب، اوزلرن
یاراتوچی بر ذات‌غه محتاجلاردر. مین اوشبو کوکلرنی، یرلرنی وبولارده
بولغان همه نه‌رسه‌نی یارانقوچی یالغز الله‌تعالی‌نی گنه طانیمن، و آڭارغه‌غنه
عبادت قیلامن. باشقه نه‌رسه‌لرنڭ هیچ برسن آڭا شریك ایتوچی
توگلمن» دیدی. شوندن صوڭ قومی ابراهیم علیه السلام‌غه قارشی
توشوب آنڭ بلەن دین طوغریسنده والله‌نی توحید (برله‌و) حقنده نزاعلاشا
باشلادیلار، الله‌تعالی آلارنی حق دین‌گه کوندرمك اوچون، حضرت
ابراهیم‌نی پیغمبر ایتوب‌ییبه‌ردی، هم اوتوز کاغد کتاب بیردی. ابراهیم
علیه السلام قومن هم بابل‌نڭ پادشاهسی بولغان نمرودنی حق دینگه

اونده‌دی. لیکن آلار حضرت ابراهیمغه اوشانمادیلار. بابل حاکمی نمرود بیك زور اوت یاقدروب حضرت ابراهیمنی اوتقه آتدی. الله‌تعالی پیغمبرن صاقلادی، اوت الله‌نك قدرتی ایله بر باغشی باقچه بولدی. بو معجزه‌نی کورگاچ بعض کشیلار ایمان کیتردیلر، حضرت ابراهیم اوزینك جماعتلاری ایله مصرغه، آندن شامغه باردی. صوڭره الله‌تعالی‌نك امری برله مکهٔ مکرمه‌گه باروب اوغلی حضرت اسماعیل برله کعبهٔ شریفنی بناء قیلدی.

سنت قیلمق، مییق کیسمك، استره (بریتوا) طوتمق، صاچ وصقال طارامق، مسواك ایله آغز یومق، طرناق کیسمك، ومسافرلرگه حرمت ایتمك، ابراهیم علیه السلام‌نك سنتلاریدر. قبر شریفلاری قدس شریف یاننده، خلیل‌الرحمن دیگان اورنده‌در.

۸) لوط علیه السلام

حضرت لوط ابراهیم علیه‌السلام‌نك قارنداشیدر، حضرت لوط ابراهیم علیه السلام ایله برگه مصرغه و آندن شامغه باردی، ابراهیم علیه السلام شامغه قایتقانده حضرت لوط سدوم خلقن حق دینگه اونده‌رگه‌یبه‌رلدی. سدوم خلقی آدم بالالارندن اول کونگه قدر هیچ کم قیلماغان قباحت ایشلرنی قیلالار ایدی. حضرت لوط آلارنی ایمانغه اونده‌دی. اول ایشلرن طاشلاتورغه بیك طرشدی، اما قومی لوط علیه السلام سوزن طڭلامادیلار. قباحت ایشلرن آرتدرا باردیلار. حضرت لوط «یارب! مینی بو ظالم خلقنك آراسندن قوتقار» دیب دعا قیلدی. الله‌تعالی‌نك امری برله حضرت جبرائیل بولارنك شهرلرن آستین اوستکه کیلتروب هلاك قیلدی.

لوط علیه السلام اوزینه ایمان کیترگان کشیلر ایله ظالملر آراسندن چقوب، حضرت ابراهیم‌نك یانینه کیلدی، عمر شریفلارن شونده اوتکه‌ردی.

۹) اسماعیل علیه السلام

اسماعیل علیه السلام حضرت ابراهیم‌نك اوغلی‌در. ابراهیم علیه

السلام‌نڭ خاتونی ساره‌نڭ بالاسی بولماغاچ؛ حضرت ساره، بالا بولماسی
دیب هاجر اسملی جاریه‌سن حضرت ابراهیم‌گه بیرگان ایدی. هاجردن
بر اوغل بولدی اسمن اسماعیل قویدیلار. حضرت ساره هاجردن کونلشدی،
آنڭ ایله برگه طوراسی گیلمدی. ابراهیم علیه السلام، الله‌تعالی‌نڭ امری
ایله، حضرت اسماعیل ایله آناسی هاجرنی مکه‌گه ایلتوب قویدی. حضرت
اسماعیل مکه‌ده اوسدی. اول وقتلارده مکه تیره‌سنده جُرهُم اسملی خلق
طورا ایدی. اسماعیل علیه‌السلام جرهملرگه قاتشدی. آلاردن قز
آلوب، اون ایکی بالاسی دنیاغه کیلدی، اسماعیل علیه‌السلام اوزی
عبرانی بولسه‌ده، عربچه سویله‌شه ایدی. الله‌تعالی اسماعیل علیه‌السلام‌نی
یمن و عمالقه خلقینه پیغمبر ایتوب ییبه‌ردی. حضرت اسماعیل قومن ایللی
یل قدر ابراهیم علیه السلام شریعتینه اونده‌دی. اسماعیل علیه السلام‌نڭ
بالالاری بیك کوبه‌یدی. قریش خلقی اسماعیل علیه السلامنڭ بالالاریدر.
آنڭ بالالاری مکه تیره‌سینه جه‌یلدیلر. قایده بارسه‌لارده اوستون
بولدیلار. عمالقه خلقن ییرلرندن سوروب چغاردیلار، اسماعیل علیه
السلام یوز اوتوز دورت یل عمر ایتوب وفات بولدی. قبر شریفی
حجر دیگان ییرده آناسی هاجر یاننده‌در.

۱۰) اسحاق علیه‌السلام

حضرت هاجردن اسماعیل علیه‌السلام طوغاچ، حضرت ساره بیك
قایغرغان ایدی. الله تعالی ساره‌گه‌ده بر اوغل بیردی، اسمن اسحاق
قویدی. حضرت اسحاق ابراهیم علیه السلامغه بیك اوخشیدر ایدی.
حتی کورگان کشیلر ابراهیم علیه‌السلامدن آیرآلمیلار ایدی. الله‌تعالی
حضرت اسحاقنی، آناسی ابراهیم علیه‌السلام سلامت وقتده شام خلقینه
پیغمبر ایتوب ییبه‌ردی. اسحاق علیه‌السلام‌نڭ عیص و یعقوب اسملی
ایکی اوغلی بولدی. عیص حضرت اسماعیل‌نڭ قزن آلدی و بیك کوب
بالالاری بولدی.

۱۱-۱۲) يعقوب ويوسف عليهما السلام

حضرت اسحاقنىڭ عيص ويعقوب اسملى اوغللارى بولغان ايدى. حضرت اسحاق الله تعالى گه دعا قيلدى، الله تعالى عيص كه بيك كوب بالا بيردى. يعقوب عليه السلامگه پيغمبرلك بيردى. الله تعالى يعقوب عليه السلامنى كنعان خلقىن حق دينكه اوندەر اوچون يبەردى. يعقوب عليه السلامنىڭ لقبى اسرائيل بولغانلقدن بالالارينه وبالالارينىڭ بالالارينه بنى اسرائيل ديب ئەيتلدى. يعقوب عليه السلامنىڭ اون ايكى اوغلى بولوب، آلار آراسندن حضرت يوسفنى بيگروك آرتق سويەدر ايدى. حضرت يوسف بر كون توشنده، اون بر يولدزنىڭ، قوياش وآينىڭ اوزينه سجده قيلغانن كوردى. بو توشنى آتاسينه سويلەگاچ يعقوب عليه السلام بو توشندن حضرت يوسفنىڭ پيغمبر بولوون آڭلاب «بو توشكنى قارنداشلرىڭگه سويلەمه. شيطان آدملرگه دوشمان. آلارنىڭ كوڭلينه حسد صالوب آراڭزغه دوشمانلق توشورور» ديدى. نيچكه بولسه، قارنداشلرى حضرت يوسفنىڭ توشن بلديلر، آتالارينىڭ يوسفنى آرتغراق ياراتقانن آڭلاديلار. يوسف عليه السلامغه حسد ايتديلر. يوسف برله قرغه چقيق ديب آتالارندن صورادىلار. آتالارى رخصت بيرگاچ، حضرت يوسفنى قرغه آلوب چقديلارده، بر آولاق بيرگه آلوب باروب، يوسفنى قيوغه صالديلار. يوسف عليه السلامنىڭ آغالارى يغلاشوب آتالارينه قايتوب، «يوسفنى بورى آشادى» ديب يالغان جواب بيرديلر. حضرت يوسفنىڭ كولمه گن يالغان قان ايله بوياب كورسەتديلر. حضرت يوسف قيوده اوچ كون طورغاچ، دورتنچى كون قيو يانينه بر كاروان كيلوب طوقتادى. آلار حضرت يوسفنى قيودن چغارديلار. يوسف عليه السلامنى قارارغه كيلگان قارنداشلرى كروانىنى كوروب تيزگنه يوگروب بارديلرده «بو بزنىڭ قولمز ايدى، بزدن قاچدى» ديب بيك آرزان حقغه حضرت يوسفنى صاتديلار. يوسف عليه السلام كاروان خلقى برله مصرغه باردى، مصر پادشاهسينىڭ مال وزيرى حضرت يوسفنى صاتوب آلوب اوزينه بالا ايتدى. بر كون مال وزيرينىڭ خاتونى زليخه غه يوسف خيانت قيلدى، ديب افترا قيلديلارده

گناهسز حضرت يوسفنى حبسكه يابديلار. مصر پادشاهسينك آشچيسى بوله شربتچيسى ده حبس‌ده ايدى. آلار بر توش كورديلر، توشلرينك تعبيرن حضرت يوسف‌دن صوراغاچ، يوسف عليه السلام «بركز حبس‌دن چغارلوب آصلور، بركزينه‌دن شربتچى بولور» ديدى. حضرت يوسف‌نك تعبيرى بيك طوغرى كيلدى. بولارنك برسى حبس‌دن چغارلوب آصلدى، برسى ياڭادن شربتچى بولدى. يوسف عليه السلام همان حبس‌ده ايدى، بر وقت مصرنك پادشاهسى بر توش كوروب اوزينك عالملرندن تعبيرن صورادى، «عالملر توش توگل صاتاشوغنه» ديديلر. شربتچى بو توشنى زندانغه باروب، حضرت يوسفكه سويله‌دى. يوسف عليه السلام «يدى يل آشلق بيك كوب بولور، يدى يل قانى آچلق بولور» ديدى. شوندن صوڭ يوسف عليه السلام‌نى حبس‌دن چغارديلار هم مصرنك مال باشچيسى ايتوب قويديلار. حضرت يوسف ئه‌يتكانچه يدى يل آشلقلار بيك ياخشى بولدى ويدى يل آچلق بولدى. يوسف عليه السلام آشلق بولغان يللارده كوب آشلقلارنى آنبارلارغه طوتوروب قويدى. شونك اوچون آچلق يلده هر طرفدن آشلق آلمق اوچون خلق مصرغه كيله باشلاديلار.

بو آچلق شام طرفنده ده بولغان ايدى. حضرت يعقوب اوزينك اون اوغلن مصرغه آشلق آلورغه يبه‌ردى. آلار مصرغه كيلديلار. حضرت يوسف اوزينك آغالارن طانيدى. اما آغالارى يوسف عليه السلام‌نى طانيماديلار، حضرت يوسف «سز نيچه قارنداشسز؟» ديدى. اون بر قارنداشمز بر بز آتابز يانده قالدى، ديديلر. حضرت يوسف ايكنچى كيلگانده اول قارنداشگزنى ده آلوب كيلگز، كيلمه‌سه‌گز آشلق بيرمه‌م ديدى. ايكنچى كيلگانده بنيامين اسملى قارنداشلرن ده آلوب بارديلار. حضرت يوسف آشلق بيردى، كيتكان وقتلارنده حضرت يوسف، بر حيله ايله بنيامينى آلوب قالدى.

قارنداشلرى نى قدر صورامه‌لارده يبه‌رمه‌دى. آلار قايتوب آتالارى يعقوب عليه السلام‌غه سويله‌ديلر، حضرت يعقوب صبر ايتدى هم اوغلارن ياڭادن مصرغه يبه‌ردى. مصرغه بارغاچ يوسف عليه السلام

اوزن آغالارینه بلدردی. آغالاری قیلغان خطالارینه اویالوب، توبه ایتوب، عفو اوتندیلر، حضرت یوسف عفو ایتدی. آتاسی حضرت یعقوب نی‌ده مصرغه چاقردی. یعقوب علیه السلام یوسفدن آیرلغاچ، یغلاب کوزلری صوقر بولغان ایدی. یوسف علیه السلام بر کولمه‌گن قارنداشلرینه بیروب ییبه‌ردی، آتام مونی کوزلرینه سورتسون دیدی. یعقوب علیه السلام نبیلك قوتی ایله اوغلی ییبه‌رگان کولمه‌کنی کیلوب بیتودن اول ایسندن سیزدی هم یوزینه سورتدی‌ده کوزلری آچلدی. مونده صوڭ یعقوب علیه السلام بارچه جماعتلری ایله مصرغه کیلدی. یوسف علیه السلام یاننده اون یل قدر طوردی. وفات بولغاچ اوزینڭ وصیتی بوینچه کنعان بیرینه ایلتوب آتاسی اسحاق علیه السلام یانینه کوملدی. حضرت یعقوبدن ایللی دورت یل صوڭ، یوز یکرمی بیش یه‌شنده حضرت یوسف‌ده وفات بولدی. یوسف علیه السلام نڭ قبر شریفی حضرت موسی کیلگانچه مصرده ایدی. موسی علیه السلام مصردن چقغانده یوسف علیه السلامنڭ تابوتن آلوب حضرت یعقوب یانینه ایلتوب کومدی.

۱۳) ایوب علیه السلام

اسحاق علیه السلام نڭ عیص اسملی اوغلینڭ نسلندن ایوب علیه السلام دنیاغه کیلدی. الله تعالی آڭا پیغمبرلك بیردی. خلقنی الله‌غه‌غنه عبادت ایته‌رگه، طوغری بلقغه، بربرینه ظلم ایتمه‌سکه دعوت ایتدی. الله تعالی حضرت ایوبکه کوب مال وکوب بالالار بیردی. بر وقت الله تعالی آنی صناماق اوچون بالالارن اوتردی، مالالارن هلاك قیلدی. ایگنلرن خراب ایتدی. ایوب علیه السلامغه بر قاتی آورو بیردی. حضرت ایوب بولارنڭ بارچه‌سنه صبر ایتدی. الله تعالی آنی ینه سلامتلندردی. ماللارن وبالالارن یاڭادن ایکی اولوش ایتوب بیردی. حضرت ایوب کورگان مشقتلرینڭ مکافتن آلوب طوقسان اوچ یه‌شنده وفات بولدی.

١٤) حضرت شعيب عليه السلام

شعيب عليه السلام بيك فصيح و اوتكن سوزلى، سويلگان سوزلرى بيك حكمتلى ايدى. شونك اوچون آنگا خطيب الانبيا ديولدى. بر يرينه ظلم ايتكان، اولچه وارنده خيانت قيلغان، ايكه و مدين خلقينه پيغمبر بولدى، آلارنى طوغر يلققه اونده‌دى. شعيب عليه السلام نك سوزى بيك طاتلى و اثرلى بولسه‌ده، قومينه طوغرى يولغه كرمك نصيب بولمادى. طوغر يلققه هر وقت قارشى طورغانلقدن، بو قومنى الله تعالى اوت ياغدروب هلاك قيلدى. حضرت شعيب اوزينه ايمان كيترگان كشيلر برله مكه‌گه باردى. ايكى يوز يلدان آرتغراق عمر ايتكاچ وفات بولدى.

١٥ موسى و هارون عليهما السلام

حضرت موسى بنى اسرائيلدن يعنى حضرت يعقوب نسلندن عمران اسملى كشينك اوغليدر.

بنى اسرائيل اون ايكى قبيله بولوب هر قبيله حضرت يعقوبنك بر اوغلينك نسليدر. بو اون ايكى قبيله‌نك بارچه‌سينه «اسباط بنى اسرائيل» ديب ئه‌يتيلدر. بنى اسرائيل حضرت يوسف زمانده مصرده ايديلر. مصرنك اصل خلقى بولغان قبطيلار يرنه طابنالار ايدى. آلار بنى اسرائيلگه بيك دوشمان ايدى. بنى اسرائيلنى بيك خورليلار، آور وناچار خدمتلرده يورته‌لر ايدى. شونك اوچون مصردن ييبه‌رسيلرى كيلمى ايدى. بنى اسرائيل نيچكده مصردن قاچوب، الله تعالى طرفندن اوزلرينه وعده ايتولگان و بابالارينك يورتى بولغان كنعان بيرينه كيتونى تليلر ايدى.

زور كاهنلردن برسى، اول وقت مصر پادشاهسينه (فرعونگه) بنى اسرائيلدن بر بالا دنياغه كيلوب، سينك دولتنك نك كيتووينه سببچى بولور، ديب خبر بيردى. فرعون بو خبردن بيك اشرله‌نوب بنى اسرائيلدن دنياغه كيلگان اير بالالارنى بارسن ده‌اوترگه بويوردى. هر بيرگه كشيلر قويدى. بنى اسرائيلدن طوغان يه‌ش بالالارنى اوتره باشلاديلار.

شول وقتده حضرت موسی دنیاغه کیلدی. آناسی الله تعالی گه توکل قیلوب موسی علیه السلام نی صاندق اچینه قویوب نیل صوویته طاشلادی. فرعون نک خاتونی صوده صاندقنی کورگاچ، آلدروب آچوب قارادی. صاندق اچنده گی بالانی آلوب بک یاراتدی و اوزینه اوغل ایتدی. فرعون نک خاتونی بو بالانی ایمزورگه سوت آناسی ازله‌تدی. شول وقت حضرت موسی نک آناسی، اوزن بو بالانک آناسی ایکانن بلدرمیچه، فرعون یورطینه باروب حضرت موسی نی سوت آناسی صفتی ایله ایمزوب تربیه ایته باشلادی. حضرت موسی تمام اوسوب یتدی. بر کون اورامده قبطیلاردن بر کشی ایله بنی اسرائیلدن بر کشی قچقرشالار ایدی. حضرت موسی گوردی ده باروب قبطیغه بر صوققان ایدی، قبطی شوندن اولدی. حضرت موسی فرعوندن قورقوب مدین شهرینه قاچدی. مدینده پیغمبر بولغان حضرت شعیب نک قزن نکاحلاندی. برنیچه وقت مدینده طورغاچ خاتونی ایله مصرغه کیتدی. مصرغه بارغانده طور طاوینه اوچرادی. الله تعالی آنکا پیغمبرلک بیره‌ردی و معجزه ایتوب بر طایاق بیردی. هم قارنداشی هارون علیه السلام نی ده پیغمبر ایتوب حضرت موسی غه یولداش قیلدی. ایگیسن برگه، مصرده اللهلق دعواسنده بولغان فرعوننی هم قومن طوغری یولغه اوندرگه و بنی اسرائیل نی مصردن آلوب چغارغه بویوردی. موسی علیه السلام قارنداشی هارون علیه السلام ایله مصرغه باروب فرعون نی هم قومن طوغریلق و یومشاقلق ایله حق دینگه اونده‌دیلر. فرعون معجزه استه‌دی، حضرت موسی قولنده‌غی طایاقنی ییرگه قویغان ایدی، زور اژدها بولدی، فرعوننی تختی برله یوتارغه تله‌دی. فرعون قورقوب حضرت موسی دن قوتقاروون اوتندی. موسی علیه السلام اژدهانی قولینه آلغان ایدی، ینه طایاق بولدی. صونکره فرعون بیك کوب سحرچیلر جیدردی. سحرچیلار بر ییرگه چغوب آغاچ و یبلرنی خلقغه یلان ایتوب کورسه‌تدیلر. موسی علیه السلام طایاغن ییرگه قویدی ده اژدها بولدی سحرچیلارنک بارچه یلان و یبلرن یوتدی. سحرچیلر مونی کورگاچ، بارچه‌سی ایمان کیتردیلر فرعون ایمان کیترمه‌دی. اما موسی علیه السلام دن و بنی اسرائیلدن

قورقا باشلادی، بر کون فرعون موسی علیه السلامغه بنی اسرائیلنی مصردن آلوب چقارغه رخصت بیردی، حضرت موسی ده بنی اسرائیلنی مصردن آلوب چقدی. فرعون رخصت بیرگانینه بیك اوکنوب آلارنڭ آرتلاریدن کوب عسکر ایله اوزی ده چقدی، حضرت موسی بنی اسرائیل برله سویش دینگیزی یانینه کیلدیلر. حضرت موسی دینگیزگه طایاقی ایله صوقغاچ، دینگیزده اون ایکی یول حاصل بولدی. بنی اسرائیل شول یولدن سلامت چقدیلار. فرعون ده آلار آرتندن دینگیزگه کردی. لکن بنی اسرائیل چقغاچ ده صولار قابلاندی. فرعون بوتون عسکری ایله صوغه باتوب هلاك بولدیلار. آندان صوڭ حضرت موسی کنعان یرن آلمق اوچون عمالقه خلقی برله صوغشماقچی بولدی، لکن بنی اسرائیل بز صوغشمیبز دیدیلر، موسی علیه السلامنڭ سوزن طڭلامادیلار. موسی علیه السلام آلارغه یاوز دعاء قیلدی. بنی اسرائیل تیه صحراسی دیگان یرده قرق یل آداشوب قالدیلار. هیچ بر یرگه کیته آلمادیلار. شول وقتلار حضرت موسی طور طاوینه باردی. الله تعالی طرفندن توراة اسملی کتاب بیرلدی. حضرت موسی الله تعالی برله سویلشدی. شونڭ اوچون حضرت موسی غه «کلیم الله» دیب ئه‌یتلدی. موسی علیه السلام طورده وقتده بنی اسرائیلدن سامری اسملی بر منافق بوزاو صورتی یاصاب بنی اسرائیلگه «بو سزنڭ الهکزدر» دیدی. بنی اسرائیل بوزاوغه سجده قیلدیلار. حضرت هارون بولارنی اول اشلرندن طیارغه بیك طرشدی، لکن طڭلامادیلار، حضرت موسی طوردن قایتوب مونی کورگاچ، بیك آچولانوب بوزاو صورتن دینگیزگه آتدی. آلارغه توراة شریفنی اوگرتدی. بنی اسرائیل قرق یل تیه صحراسنده طوردیلار، بر یرگه ده کیته آلمادیلار. شول یرده هارون علیه السلام وفات بولدی. حضرت موسی بنی اسرائیلنی یوشع علیه السلامغه طابشروب تیه صحراسنده کنعانغه یاقین یرده اوزی ده وفات بولدی.

١٦) یوشع علیه السلام

حضرت موسی دن صوڭ اورنینه یوشع علیه السلام پیغمبر بولدی.

حضرت موسى عليه السلام دن صوڭ بنى اسرائيل نى چولدن چغاروب شريعه صوو يناڭ يانينه كيتردى. شريعه صووننده كوپر هم كيمه يوق ايدى. حضرت يوشع نڭ معجزه‌سى برله شريعه صووندن كيچديلر و اريحا شهرن آلديلار. بنى اسرائيل چولده يوردن قوتلديلار. بابالارينڭ ايلى بولغان كنعان ييرينه كيلديلر. يوشع عليه السلام بنى اسرائيلگه يكرمى سيگز يل حكم ايتوب طورغاندن صوڭ وفات بولدى.

۱۷) اشموئيل عليه السلام

بنى اسرائيل خلقى اون ايكى قبيله بولوب هر قبيله‌نڭ اوزينه مخصوص بر رئيسى بولا وشول رئيسى طرفندن اداره قيلونا ايدى. بو رئيسلرگه حاكملر و بولارنڭ اداره ايتوب طورغان زمانلارينه «حكام دورى» ديب ئه‌يتوله‌در. بولار هر نى قدر آيرم، آيرم واق حكومتلرگه بولنوب يه‌شه‌سه‌لرده، خارجدن بر دوشمان چقسه بارسى برگه جيلوب آرالارندن بر قوماندان صايلاب، اوستلرينه كيلگان دوشمان نى اوزارندن ييبه‌ره‌لر ايدى: موندن باشقه بنى اسرائيل قبيله‌لرى آراسنده دينى وروحانى برلكده بيك قوتلى ايدى. چونكه يوشع عليه السلام بحر لوطنڭ شمال طرفنده‌غى «شيلو» قصبه‌سن بوتون بنى اسرائيل خلقى اوچون روحانى مركز ايتوب ياصاغان ايدى دينى ومقدس بولغان نه‌رسه‌لرنڭ هر قايوسى اوشبو شهرگه قويلغان ايدى. شول سببلى زور بايره‌ملرده بنى اسرائيل‌نڭ بوتونسى شونده جيلوب عبادت قيلالار وقربان چالالر ايدى. وبر برسى بلن كورشوب آرالارنده‌غى، قارنداشلق مناسبتلرن باقارنالار وآرتدرالار ايدى. بتون بنى اسرائيل خلقى اوچون رئيس روحانى‌ده برگنه ايدى، حكام دورى بنى اسرائيل‌نڭ ارض موعودگه (كنعان ييرينه) باروب اورنلاشقاندن باشلاب، دورت يارم عصردن آرتغراق مدت دوام ايته، وشول مدت اچنده اون دورت قدر حاكم كيلوب كيته. بولارنڭ برنچيسى يوشع وايڭ آخرغيسى اشموئيل عليه السلاملاردر. اشموئيل عليه السلام اون بر يل بنى اسرائيل نى اداره قيلوب طورا. مونڭ زماننده بنى اسرائيل خلقى اوزلرينه غالب بولغان عمالقه

قومنده‌ن ئوچ آلور اوچون اشموئیل علیه‌السلام‌دن بر پادشاه صایلاب قویونی اوتنه‌لر. اول‌ده قبول ایتوب بنیامین قبیله‌سندن «طالوت» دیگان کشینی پادشاه ایتوب صایلی. اشبونک بلن بنی اسرائیل‌ده حکام‌دوری بتوب باشقا بر دور باشلاندی، که مونکا «ملوک دوری» دیب ئه‌یتوله.

۱۸) داود علیه‌السلام

بنی اسرائیل حاکملرندن اشموئیل علیه‌السلام زمانندە بنی اسرائیل عمالقه خلقی ایله صوغشمق اوچون بر کشینی باش ایتوب قویونی تله‌دیلر. حضرت اشموئیل الله تعالی‌نک امری بوینچه طالوت‌نی باش ایتوب قویدی. صونکره طالوت فلسطینغه باردی‌ده عمالقه عسکرینه قارشی طوردیلر. عمالقه‌نک باشی جالوت اسملی بر قوّتلی کشی ایدی. طالوت‌نک عسکرنده داود علیه‌السلام بار ایدی. حضرت داود جالوت‌نی اولتردی، جالوت‌نی اولترگاچ، بنی اسرائیل آراسنده مشهور بولدی. حضرت داودقه خلقنک محبتی اوتدی. طالوت بو اشکه کونله‌شدی، داود علیه‌السلام‌نی اولترمه‌کچی بولدی. حضرت داود صاقلانوب قوتولدی. آندن صونک صوغش آراسنده طالوت وفات بولدی. بنی اسرائیلنک اون‌بر قبیله‌سی طالوت اوغلینه یهوده قبیله‌سی حضرت داودغه ایه‌ردیلر. اشموئیل علیه‌السلام وفات بولغاچ داود علیه‌السلام‌گه پیغمبرلک کیلدی. طالوت‌نک اوغلینه ایه‌رگان اون‌بر قبیله‌ده حضرت داودقه ایه‌ردیلر. حضرت داودقه الله تعالی طرفندن زبور اسملی کتاب کیلدی. داود علیه‌السلام پیغمبر هم بنی اسرائیلنک حکمداری‌ده بولدی. اوز زمانندە قدس شریفنی پایتخت ایتدی. حلب، عمان هم آندن باشقه کوب شهرلرگه حکم ایتدی. حضرت داود بیک گوزه‌ل طاوشلی ایدی طاولارده صحرالارده زبور شریفنی اوقیدر ایدی. ایشتکان کشیلرنک هوشلری گیته‌در ومبارک قوللارنده تیمر، بالاوز کبی یومشارادر ایدی. بر کون روزه طوتوب بر کون آشیدر ایدی. حاکم بولوب طورغان وقتنده آتناده بر کوننی حکومتکه، بر کون خانون وبالالارینک اشینه، بر کون خلقغه وعظ ئه‌یتورگه، بر کون سیاحتکه،

برسن الله تعالی دن قورقوب یغلارغه بیلگوله گان ایدی. قدس شریفنی
بیت المقدس نی یاصی باشلادی، فقط تمام ایته آلمای قرق یل حاکم
و پیغمبر بولوب، یتمش یه شنده وفات بولدی.

۱۹) سلیمان علیه السلام

سلیمان علیه السلام ده آتاسی داود علیه السلام کبی پیغمبر هم
حاکم ایدی، آتاسینك وصیتی بویونچه بیت المقدس نی یدی یلده تمام
ایتدی. شرق وغرب یاقلارنده بیك کوب مملکتنی آلدی. حکومتی بیك
زور بولدی. یمن ده حکومت ایتکان مشهور بلقیس حضرت سلیمان
ایله کورشوب سلیمان علیه السلام گه ایه ردی. سلیمان علیه السلام ده
آتاسی کبی قرق یل پیغمبر بولوب طورغاچ آلتمش یه شنده وفات بولدی،
اوزینك وفاتی صوگنده اورنینه اوغلی رضبعام تخت گه اوطردی. لکن
مونك قول آستنده بنی اسرائیل نك یهودا و بنیامین اسملی ایکی قبیله سی گنه
بولوب قالغان اون قبیله سلیمان علیه السلام نك خاص خادملرندن بولغان
یوربعام اسملی ذات غه ایه ردیلر و آگا بیعت ایتدیلر. شولای ایتوب
بنی اسرائیل ایکی حکومت گه بولندی. برسینه «یهودا»، ایکنچیسینه
«بنی اسرائیل» دولتی دیولدی.

یهودا دولتی نك پای تختی قدس شریف بولوب، پادشاهلاری ده
سلیمان علیه السلام نك بالالارندن قو یولا ایدی. و بولارنك حکومتلرینه
خلق ده یاخشی کوز بلن قاری ایدی. اسرائیل دولتی نك پای تختی
«نابلس»، صوگره «سامریه» شهری بولدی. یهودا دولتی نك حالی اسرائیل
دولتینه قاراغانده کوب یاخشی ایدی. اسرائیل دولتی آراسینه تورلی
بوزوقلقلار کروب حتی بارا بارا پت پرستلك گه قدر باروب یتدیلر.
موسی علیه السلام نك شریعتن تمام اونوتدیلر. «بعل» اسملی پتقه طابنا
باشلادیلار بو وقتلارده اوزلرن طوغری یولغه کوندرو اوچون الله تعالی
طرفندن کوب پیغمبرلر ده یبه رلدی. آلار بنی اسرائیلنك حاللرن توزه تورگه
بیك طرشدیلار، لکن او گوت و نصیحتلرن طڭلاتا آلمادیلار. نهایت الله تعالی

اوستلرینه آثوریه دولتی مسلط ایندی. آثوریه حکمداری بولغان سالمانسار بوتون اسرائیل دولتی طالاب خراب ایتوب کیتدی. الوغلارن خراسان طرفلارینه ییبه‌روب اورنلارینه آثوریلردن، کلدانیلردن بیک کوب خلق کیتروب اولتورتدی. شول وقت بنی اسرائیلنک قاچوب قوتولا آلغانلاری یهودا دولتینه باروب صیوندیلار. شول‌ره‌وشلی اسرائیل دولتی بتوب، حکومت یالغز یهودا دولتیگنه بولوب قالدی. یهودا دولتی اسرائیلدن صونک تاقی ۱۷۱ یل قدر قالوب دوام ایتدی لکن بو دولت آراسنده ده صونگره طابا اخلاقسزلق طارالا باشلادی. الله‌تعالی نی اونوتوب، پیغمبرلر قوشقان یولدن آیرلدیلار، تورات بلن عمل ایتونی قویدیلار، نهایت بولارغه ده بابل حکمداری بخت نصر مسلط بولوب، دولتلرن طاراتدی. قدس شریفنی آلوب بیت‌المقدسنی خراب ایتدی. بنی اسرائیلنک بر قدرسن اولتروب، قالغانلارن اسیر ایتوب بابل شهرینه ییبه‌ردی.

۲۰) الیاس علیه‌السلام

حضرت الیاس بنی اسرائیلگه پیغمبر بولدی. اول وقتده بنی اسرائیل حق یولدن چققان ایدی. بعلبک حاکمی یاصاتقان بعلی اسمنلگی بر پتقه طابنالار ایدی حضرت الیاس آلارنی بیک کوب وعظ نصیحت قیلدی. معجزه‌لر کورسه‌تدی، اشانمادیلار. الیاس علیه‌السلامنی بیک اذا وجفا قیلدیلار. حضرت الیاس بر کون بولارنک آراسندن چغوب بر طاوغه باروب یالغز طورماقچی بولدی. الله‌تعالی اول قومنک مملکتلرندن برکتنی آلدی، بیک قاتی آچلق بولدی. بو قوم الیاس علیه‌السلامنی ازله‌ب باردیلار، آنگا بیک یالوار دیلار، حضرت الیاس دعا قیلدی، الله‌تعالی بو بلانی اوستلرندن کوته‌ردی. همان الیاس علیه‌السلامغه اوشانمادیلار حضرت الیاس بوخلقدن بیک یالقدی، آنلارنک ایمانغه کیلولرندن امید کیسوب آرالارندن چقدی، یاکادن یالغزلقنی اختیار قیلدی.

۲۰) الیسع علیه السلام

حضرت الیاس اورنینه الیسع علیه السلام قالدی. خلقنی وعظ نصیحت قیلا باشلادی. الیسع علیه السلام گه پیغمبرلك کیلدی. پتقه طابونا طورغان بنی اسرائیل‌نی موسی علیه السلام نك شریعتینه اونده‌دی، کوب بللار قومن اصلاح قیلورغه طرشدی، بیك کوب وعظ و نصیحتلر قیلدی، فقط قومی آنك سوزن طـڭلامادیلار، آرالارندن بر نیچه‌سی گنه ایمان کیتورسه‌ده صوڭره آلارده دوندیلر، گناهلی بولدیلار. الله‌تعالی آلارنك اوستینه آثوریه دولتن ایرکلی قیلدی.

۲۱) یونس علیه السلام

یونس علیه السلام نینوا خلقینه پیغمبر بولدی. آلارنی حق دینگه چاقردی. بولاردن فقط ایکی کشی ایمان ایتوب باشقه‌لاری اشانمادیلار. یونس علیه السلام، الله‌تعالی طرفندن سزگه عذاب کیله‌چك دیدی. اوزی آرالارندن چقوب کیتدی. دجله صووی یاننده بر کوبیه گه کشیلر اوتورغان ایدی. یونس علیه السلام‌ده آرالارینه اوطوردی. اما کیمه اورنندن قوزغالمادی کیمه‌ده‌گی کشیلر، آرابزده بر گناهلی کشی باردر، شونك اوچون کیمه‌بز اورنندن قوزغالمیدر، دیب قورغاصالدیلار. قورغا حضرت یونس‌گه چقدی. یونس علیه السلام الله‌تعالی‌دن اذنسز قومی آراسندن چقوب خطا قیلغانلغن بلدی، اوزی دیڭـزگه توشدی، الله تعالی‌نك امری بوینچه آنی شونده بر بالق یوتدی. یونس علیه السلام قیلغان اشینه بیك اوکنوب توبه ایتدی الله‌تعالی توبه‌سن قبول ایتدی. بالق دیڭـزنك چیتینه چغاردی. یونس علیه السلام نك خلقی الله تعالی‌دن عذاب کیله‌چکنی آڭلادیلار، گناهلرندن توبه ایتدیلر. الله‌تعالی‌نك عذابندن قوتلدیلار. حضرت یونس‌نی شهرگه آلوب کیلدیلر، حضرت یونسنك کورسه‌تکان طوغری یولندن بر نیچه وقت آیرلمادیلار.

٢٣) شعیا علیه السلام

یونس علیه السلام دن صوڭ بنی اسرائیل آراسنده یانه امی طورغان اشلر کوبه یدی، حضرت شعیا علیه السلام بولارنی دنیا وآخرت عذابی ایله قورقتدی. اگر یمان ارغه طابنسه گز، موندی ناچار اشلر قیلسه گز الله تعالی نڭ عذابینه اوچرارسز دیدی. حضرت شعیا وعظنده عیسی علیه السلام نڭ ومحمد علیه السلام نڭ گیلووی وصفتلارن وبنی اسرائیلنڭ پیغمبرلرنی اذا وجفا قیلولارن بلدردی. وکیله چکده بولاچق اشلردن خبر بیردی. بنی اسرائیل شعیا علیه السلامنڭ حق سوزینه اشانمادیلار. شعیا علیه السلامنی پچقی ایله اورتالای کیسدیلر.

٢٤-٢٥) عزیر ودنیال علیهما السلام

بنی اسرائیل گوپ تورلی ناچار اشلرده بولدیلار، اوزلرن طوغری یولغه اونده گان پیغمبرلرنی اذا وجفا قیلدیلار، اوتردیلر. هر بعضدن طش اشلرنی گوپ اشله دیلر. الله تعالی آلارغه بابل شهرنده حکم ایتوچی بخت نصرنی ایرکلی قیلدی. بخت نصر بنی اسرائیل دولتن بتروب قدس شریفنی آلدی (١) وبیت المقدسنی خراب ایتدی. بنی اسرائیلنڭ الوغلارن اسیر آلوب بابلگه کیتوردیلر. بولار آراسنده عزیر ایله دنیال علیهما السلام بار ایدی. شوندن صوڭ بنی اسرائیل ٧٠ یل قدر بابلده قالدیلار. بو واقعه تاریخده «بابل اسارتی» دیب یورتوله. بر وقت کلدانی دولتی بتدی، بنی اسرائیل ده اسیرلکدن قوتلدیلار. قدس شریفکه قایتوب بیت المقدسنی یا گادن یاصادیلار. بنی اسرائیل قدسکه قایتقانده تورات شریف بتونله ی یادلارندن چقغان ایدی، وبخت نصر تورات شریفنڭ بازما نسخه لرن یاندرغانلقدن قوللارنده بر دانه ده تورات قالماغان ایدی.

---

(١) بنی اسرائیل دولتینڭ ایڭ زور وقتی سلیمان علیه السلام زماننده ایدی. سلیمان علیه السلام حقنده عالمه نیقدر حکایه لر سویله نه؛ ابن خلدون، ایکی یوز مڭ عسکری بار ایدی، دیب یازا.

عزیر علیه السلام تورات شریفنی کوکلندن اوقوب یازدردی. شوندن صونك نسخه‌لر کوبه‌یدی.

۲۶) زکریا علیه السلام

زکریا علیه السلام سلیمان علیه السلام‌نڭ نسلندن ایدی. بیت المقدسده قربان چالمق وتورات یازمق کبی اشلرنی اشلیدر ایدی. الله‌تعالی، حضرت زکریاغه پیغمبرلك بیردی هم قارت کوننده آڭا یحیی اسملی بر اوغل بیردی. حضرت زکریانڭ خاتونی ایساغنڭ قز قارنداشی حنه اسملی خاتوندن حضرت مریم دنیاغه کیلدی. حضرت مریم زکریا علیه السلام‌نڭ بالدزینڭ قزی بولادر. حضرت مریم، آناسینڭ قارنداشی بولغان ایساغ‌نڭ یاننده اوسدی. حضرت زکریا، حضرت مریم‌نی بیت المقدسده اوزینه خاص بر بولمه‌ده تربیه قیلدی. بر وقت حضرت مریم الله‌تعالی‌نڭ قدرتیله کیه‌وگه بارمیچه بالا (عیسی علیه السلام‌نی) طوغدردی. یهودیلر موڭا اشانمادیلر، زکریا علیه السلام‌غه افترا ایتوب آنی اولترمه‌کچی بولدیلار. زکریا علیه السلام اول ظالملر آراسندن چغوب، قاچوب بولده بر آغاچ اچینه کردی، یهودیلر آنی آغاچ ایله برگه کیسوب شهید ایتدیلر.

۲۷ یحیی علیه السلام

حضرت یحیی زکریا علیه السلام‌نڭ قارتلغنده دنیاغه کیلمش ایدی. الله‌تعالی یحیی علیه السلام‌غه پیغمبرلك بیردی. حضرت یحیی باشده خلقنی موسی علیه السلام شریعتینه اونده‌دی، آندن صونك عیسی علیه السلام یاڭا بر شریعت ایله کیلگاچ، یحیی علیه السلام‌ده آنڭ شریعتنچه دینگه اوندی باشلادی. اول وقتده بنی اسرائیلنڭ پادشاهسی، هردوس اسملی کشی ایدی. هردوس اوزینڭ قارنداشینڭ قزی هردویه‌نی آلماقچی بولدی. موسی علیه السلام شریعتنچه بو قزنی نکاحلاو آڭا حلال بولسه‌ده، عیسی علیه السلام شریعتنده درست توگل ایدی، یحیی علیه السلام «بو

قزنی آلوسیڭا درست توگل» دیب نکاح اوقوماغاچ، هر دوس آچولانوب اوز گوزی آلدنده حضرت یحیی‌نی بوغازلاندی.

۲۸) عیسی علیه السلام.

زکریا علیه السلام‌نڭ خاتونی بولغان ایساع‌نڭ قز قارنداشی حنه، عمران اسملی کشینڭ خاتونی ایدی. بو خاتون کوب وقتلار بالا طوغدرماغاچ الله‌تعالی‌دن بالا صورادی. اگر بر بالا بیرسه، بیت‌المقدسنڭ خدمتچیسی ایته‌رمن، دیب نذر ئه‌یتدی. الله‌تعالی آنڭ دعاسن قبول ایتوب بر قز بیردی. مونڭ اسمن مریم قویدیلار هم بیت المقدسکه کیتروب قویدیلار. حضرت مریم بیت المقدسده زکریا علیه السلام تربیه‌سنده اوسدی. بر کون الله‌تعالی‌نڭ امری برله حضرت جبرائیل حضرت مریم‌نڭ ییکندن اوردی، مریم قدرت ایله بوکلی بولدی. زکریا علیه السلام‌نڭ خاتونی حضرت یحیی‌نی دنیاغه کیترگاچ آلتی آیدن صوڭ حضرت مریم‌دن عیسی علیه السلام طوغدی. یهودلر حضرت عیسی‌نڭ آتاسز طوووینه البته اشانمادیلار. مریم حقنده یارامی طورغان سوزلر سویله‌دیلر. حضرت عیسی بیشکده وقتلا سویله‌شدی «مین الله‌تعالی‌نڭ قلیمن هم پیغمبر یمن، الله‌تعالی میڭا کتاب بیردی و پیغمبر ایتدی، قایده بارسه‌مده مینی مبارک قیلدی» دیدی. بو اشکه یهودلر عجبکه قالدیلار هم حضرت مریم‌گه تیمه‌دیلر. حضرت مریم یهودلرنڭ ضررندن قوتلمق اوچون، اوغلی عیسی علیه السلام‌نی آلوب قارنداشی حبیب‌النجار ایله مصرغه باردی. ۱۲ یل مصرده طورغاچ ناصره (۲) قریه‌سینه کیلدیلر. حضرت عیسی اوتوز یه‌شینه ییتکاچ پیغمبرلک بیرلدی. الله‌تعالی آڭا انجیل اسملی کتاب ایندردی. یاڭا بر شریعت ایله دینگه اونلرگه بویوردی. الله‌تعالی، حضرت عیسی‌غه اولکلرنی ترگزمک، آنادن طوغما صوقرلارنی کوزلی قیلماق، صو اوستنده یورمک آلاته‌نلیلرنی سلامتله‌ندرمک گبی الوغ معجزه‌لر بیردی. شولای بولسه‌ده حضرت عیسی‌غه، باری اون ایکی کشی ایمان کیتردی. بو اون ایکی

---

(۲) حضرت عیسی‌غه ایمان ایتوچیلرگه اوشبونڭ اوچون نصارا دیلر.

کشیگه حواریون دیلر. عیسی علیه السلام حواریونلار ایله یه‌شرن یه‌شرن اولطرشا ایدی. یهودلر هر وقت عیسی علیه السلام‌نی اوترورگه قصد ایتوب یوریلر ایدی. بر کیچنی حضرت عیسی حواریونی‌جیدی‌ده «سزنگ برگز بو کیچه طانگ بلنمه‌سدن الك اوچ مرتبه مینی انکار ایته‌ر، برگز یهودلردن آزغنه آقچه آلوب مینی ساتار» دیدی. صوگره رالارندن یهودشمعون اسملی برسی یهودیلردن آزغنه آقچه آلوب حضرت عیسی‌نگ طورا طورغان یرین کورسه‌تدی. یهودیلر حضرت عیسی‌نی اوترورگه بارديلار. الله‌تعالی عیسی علیه السلام‌نی کوککه کوته‌ردی. حضرت عیسی‌نگ اورنن کورسه‌توچی شمعونني عیسی علیه السلام صورتنده بلدی. یهودیلر شول منافق‌نی اولتردیلر، وآغاچقه قاداقلادیلار. عیسی علیه السلام‌دن صوگ آنگ وصیتی بوینچه هر طرفقه طارالوب حضرت عیسی‌نگ‌دینن طاراتدیلار. نصارا دینی عیسی علیه السلام‌دن صوگ‌کوب برلرگه‌جه‌یلدی، کوب ملتلر خریستیان بولدیلار. عیسی علیه السلام‌نگ کوککه کوته‌رلگندن صوگ دین اسلام کیلگانچه آلتی یوز یل قدر اوتدی. بو وقتده پیغمبر کیلمه‌دی وحی کیسلدی.

انبیالارنگ ایك اوّلی، وبارچه کشیلرنگ آتاسی بولغان، آدم علیه السلام‌در، آخری، بارچه مخلوقاتنگ ایزگوسی خاتم‌الانبیاء محمد صلی الله علیه وسلم‌در. اوشبو ایکی پیغمبر آراسنده بیك‌کوب پیغمبرلر کیلدی، آلارنگ صانن فقط الله تعالی بلور. پیغمبرلر بارچه‌سی الله‌تعالی‌نگ ریکلی قوللاریدر. همه‌سینگ‌ده افضلی وحرمتلوسی، کاملره‌گی بزنگ پیغمبرمز محمد المصطفی صلی الله علیه وسلم‌در.